

Αθήνα, 18 Μαΐου 2016
Αριθ. Πρωτ. Φ. 1500.2/18643/2016

Πληροφορίες: Ματούλα Παπαδημητρίου

Προς:

Γραφείο Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων κ. Νίκου Φίλη
Γενικό Γραμματέα Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων κ. Γιάννη Παντή
Διευθνή της Διεύθυνσης Σπουδών, Προγραμμάτων και Οργάνωσης Αθμιας
Εκπαίδευσης κ. Ιωάννη Κουφόπουλο
Πρόεδρο Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής κ. Γεράσιμο Κουζέλη

Θέμα: Η σημασία της ευέλικτης ζώνης και των σχολικών δραστηριοτήτων

Αξιότιμοι Κύριοι,

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο της αποστολής του ως Συνήγορος του Παιδιού, επανέρχεται στο ζήτημα της λειτουργίας της ευέλικτης ζώνης στο δημοτικό σχολείο, με αφορμή την πρόσφατη ΥΑ Φ12/657/70691/Δ1 (ΦΕΚ 1324/11.5.2016) «Ωρολόγιο Πρόγραμμα Ενιαίου Τύπου Ολοήμερου Δημοτικού Σχολείου», σύμφωνα με την οποία η ευέλικτη ζώνη δεν περιλαμβάνεται πλέον ως μάθημα στην Ε' και ΣΤ' τάξη.

Μέσα από την καθημερινή σχεδόν επαφή του με τη σχολική κοινότητα από το 2003 έως σήμερα, τις επισκέψεις και συναντήσεις σε σχολεία και συζητήσεις με μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς, τις εκδηλώσεις και τα επιμορφωτικά σεμινάρια στα οποία συμμετέχει και άλλες δράσεις και πρωτοβουλίες διαβούλευσης και συμμετοχής, ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει ότι η ευέλικτη ζώνη και οι σχολικές δραστηριότητες (προγράμματα αγωγής υγείας, περιβαλλοντικά και πολιτιστικά), όταν εφαρμόζονται, συνεισφέρουν σε πολύ μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση καλού σχολικού κλίματος, στην ανάπτυξη δεσμών, τόσο ανάμεσα στα παιδιά όσο και μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών, στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης, στην προαγωγή της έκφρασης και την ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών, στη δημιουργική εκτόνωση των εντάσεων που βιώνουν και στην προαγωγή του κοινωνικοποιητικού ρόλου του σχολείου. Εκπαιδευτικοί με τους οποίους επικοινωνεί ο Συνήγορος του Παιδιού συνομολογούν ότι οι ώρες της ευέλικτης ζώνης αποτελούν μοναδική ευκαιρία στο υπάρχον αναλυτικό πρόγραμμα για να ασχοληθούν τα παιδιά με ζητήματα που συνδέονται με την καθημερινότητά τους, μέσω βιωματικών και συμμετοχικών μεθόδων διδασκαλίας και ποικίλων δραστηριοτήτων, αναπτύσσοντας ατομικές και κοινωνικές δεξιότητες, χωρίς το άγχος της αξιολόγησης και την τυπική υποχρεωτικότητα των υπόλοιπων μαθημάτων. Τα ίδια τα παιδιά έχουν εκφράσει επανειλημμένα προς τον Συνήγορο τη χαρά και την ικανοποίησή τους σχετικά με την υλοποίηση δράσεων στο πλαίσιο της ευέλικτης ζώνης, που καθιστούν το μάθημα πιο ενδιαφέρον, ενώ σε άλλες περιπτώσεις έχουν εκφράσει το παράπονο ότι η ευέλικτη ζώνη αντικαθίσταται από άλλα μαθήματα, «για να καλυφθεί η ύλη».

Δεκαπέντε χρόνια μετά τη θεσμοθέτησή της, είναι γενικά αποδεκτό ότι η ευέλικτη ζώνη αποτελεί καινοτομία στην αναμόρφωση του σχολικού χρόνου και ότι, όπου εφαρμόζεται, συμβάλλει καθοριστικά στην προώθηση της πρωτοβουλίας, της δημιουργικότητας και της βιωματικής δράσης του μαθητή, στην καλλιέργεια συνεργατικής, διαθεματικής και διεπιστημονικής προσέγγισης της μάθησης, στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης και της συλλογικής προσπάθειας, επαναπροσδιορίζοντας θετικά τον ρόλο εκπαιδευτικών και μαθητών.

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα θέσει υπόψη του Υπουργείου Παιδείας¹ τις παραπάνω διαπιστώσεις, και για τον λόγο αυτό έχει προτείνει να υπάρξει σχεδιασμός για την εισαγωγή της ευέλικτης ζώνης και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με καθιέρωση ωρών στο υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα ώστε να απευθύνεται σε όλους τους μαθητές, παράλληλα με την αδιάλειπτη εφαρμογή και βέλτιστη αξιοποίησή της από τους εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια. Τη θέση αυτή επανέλαβε σε πρόσφατη πρότασή του² σχετικά με τον Συντονισμό Ενεργειών για το Δημοκρατικό Σχολείο, στην οποία έχουν ήδη ανταποκριθεί θετικά ο Γενικός Γραμματέας Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο Πρόεδρος του ΙΕΠ και ο Πρόεδρος της ΕΕΔΑ, ενώ εκκρεμεί απάντηση της ηγεσίας του Υπουργείου Παιδείας. Ειδικότερα, στην πρόταση αυτή αναφέρεται ότι μεταξύ των επιδιωκόμενων στόχων για την καλλιέργεια της συνείδησης του ενεργού δημοκρατικού πολίτη στους μαθητές και τις μαθήτριες, πρέπει να περιλαμβάνεται η «προώθηση θεσμικών αλλαγών για κρίσιμα ζητήματα όπως η ενίσχυση των σχολικών δραστηριοτήτων και η εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση».

Σημειώνεται εξάλλου ότι η έλλειψη της ευέλικτης ζώνης στο ωρολόγιο πρόγραμμα της Ε' και Στ' τάξης σε συνδυασμό με τη μονόωρη διδασκαλία της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, φαίνεται να περιορίζει τα περιθώρια για βιωματική εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των μαθητών για την κατανόηση των δικαιωμάτων, την προώθηση της ισότητας και την πρόληψη της βίας και των διακρίσεων στο χώρο του σχολείου. Και τούτο τη στιγμή που η παιδαγωγική βιβλιογραφία και οι σχετικές κατευθύνσεις και συστάσεις των θεσμών και προγραμμάτων σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο είναι η εκπαίδευση των μαθητών στην ιδιότητα του πολίτη, στη δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα, κάτι που στη χώρα μας δεν αποτελεί αυτόνομο γνωστικό αντικείμενο αλλά διδάσκεται αποσπασματικά στο αναλυτικό πρόγραμμα και προσεγγίζεται ολιστικά και με ενδιαφέροντα για τους μαθητές τρόπο κυρίως μέσα από την ευέλικτη ζώνη.

Όσον αφορά τα θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης της σχολικής βίας και του εκφοβισμού, τα οποία το Υπουργείο έχει θέσει ως προτεραιότητα, υπενθυμίζεται η πάγια θέση της Αρχής ότι η έμφαση πρέπει να δίνεται στην ισχυροποίηση του δημοκρατικού και κοινοτικού χαρακτήρα του σχολείου, την ποιοτική αναβάθμιση των παιδαγωγικών σχέσεων, την καλλιέργεια της συνεργασίας, της εμπιστοσύνης, υγιών σχέσεων και θετικού σχολικού κλίματος, τη βιωματική εκπαίδευση στον αλληλοσεβασμό και την ειρηνική επίλυση προβλημάτων και συγκρούσεων. Η συμβολή της ευέλικτης ζώνης στην κατεύθυνση αυτή είναι αναντίρρητη.

¹ Ενδεικτικά: «Προτάσεις Συνηγόρου του Πολίτη για τη δημοκρατική σχολική διοίκηση, την εκπαίδευση των μαθητών στα δικαιώματα και παρεμβάσεις με στόχο την προστασία των μαθητών από τη βία και τις διακρίσεις: www.synigoros.gr/resources/protaseisypourgeiopaideias_dimokratia_dikaiomata_sxoleio.pdf

Επιστολή με αφορμή το νομοσχέδιο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (23.8.2013): www.synigoros.gr/resources/epistoli-pros-ypourgo-paideias.pdf

² Επιστολή με θέμα «Συντονισμός ενεργειών για το Δημοκρατικό Σχολείο», αρ. πρωτ. 1500.2/46518/2015 από 12.12.2015

Σημειώνεται τέλος ότι και στο πλαίσιο του Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία, στις έως σήμερα προτάσεις της Επιτροπής για την Υποχρεωτική Εκπαίδευση³ περιλαμβάνονται η ενίσχυση της διαθεματικότητας, της ομαδοσυνεργατικής προσέγγισης και των δημιουργικών δραστηριοτήτων, της αυτονομίας και της πρωτοβουλίας του εκπαιδευτικού, η σύνδεση του σχολείου με την κοινότητα και την κοινωνία, τα βασικά δηλαδή συστατικά της ευέλικτης ζώνης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη αντιλαμβάνεται τις δυσμενείς επιπτώσεις της ασκούμενης δημοσιονομικής πολιτικής στη λειτουργία και την ποιότητα της εκπαίδευσης και κατανοεί την οικονομική συγκυρία και τους περιορισμούς στις προσλήψεις εκπαιδευτικών. Παρόλα αυτά, θεωρεί ότι, ιδίως στη δύσκολη σημερινή συγκυρία, που επηρεάζει σε πολλαπλά επίπεδα την καθημερινή ζωή των μαθητών, και δεδομένης της περιορισμένης διδασκαλίας εικαστικών, μουσικής και θεατρικής αγωγής, είναι εξαιρετικά σημαντικό να διασφαλιστεί χρόνος επικοινωνίας, δημιουργικότητας και συμπερίληψης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών, που αντισταθμίζει την πίεση του ωρολογίου προγράμματος, την ανελαστικότητα και τον πολυκερματισμό του σχολείου και εμπλουτίζει τη σχολική ζωή με συναίσθημα και φαντασία. Χρειαζόμαστε μια γενναία προσπάθεια εμβάθυνσης στον εκδημοκρατισμό του σχολείου, αύξησης της ευελιξίας του και άνοιγμα του προς την κοινωνία.

Για τους παραπάνω λόγους, ο Συνήγορος του Πολίτη εκφράζει τον σοβαρό προβληματισμό του σχετικά με την πρόσφατη Απόφαση περί αφαίρεσης της ευέλικτης ζώνης ως αυτόνομου μαθήματος στην Ε' και ΣΤ' τάξη του δημοτικού σχολείου και επιθυμεί να επαναφέρει την πρόταση για ενίσχυση των σχολικών δραστηριοτήτων (αγωγής υγείας, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών προγραμμάτων) και εφαρμογή της ευέλικτης ζώνης τόσο σε όλη την πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η έκδοση συναφών εγκυκλίων και η περαιτέρω επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης της μεθοδολογίας της ευέλικτης ζώνης στο μεγαλύτερο δυνατό εύρος των διδασκόμενων μαθημάτων, κρίνεται απαραίτητη.

Με τιμή,

Γιώργος Μόσχος
Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη
για τα Δικαιώματα του Παιδιού

³ Ενδιάμεση έκθεση του Προέδρου της Επιτροπής Εθνικού και Κοινωνικού Διαλόγου για την Παιδεία Αντώνη Λιάκου για τα ως τώρα πεπραγμένα (26.4.2016)